

Klíč k úkolům (doc. PhDr. Milena Krobotová, CSc.)

Obsah kapitoly

Text kapitoly

Kapitola 1

Klíč k úkolu 1

Charakterizujte způsob vyjádření v ukázkách a uveďte, při jaké příležitosti byste jednotlivých příkladů použili:

- *Bylo konstatováno očitými svědky, že celý prostor připomínal Augiášův chlév, jak o tomto činu svědčí světové agentury.* (Knižní vyjadřování s použitím zastaralých slov a vazeb, př. *konstatováno očitými svědky, o činu svědčí... Augiášův chlév* aj. Použit lze v knižním vyjádření, v uměleckém vyjádření, popř. v publicistice. Pokud by bylo souvětí zařazeno v neutrálním textu, mohlo by jít také o projev ironie.)
- *Bylo na první pohled zřejmé, že v sále byl nepořádek.* (Neutrální projev, spisovná slova.)
- *Ve zprávě bylo jednoznačně uvedeno, že postižená část bytové jednotky vykazovala všechny rysy nepořádku.* (Jde o strohé vyjádření. Může být součástí administrativní zprávy, zápisu z jednání apod. Svědčí o tom výrazy: *bylo uvedeno, postižená část bytové jednotky, vykazovala rysy nepořádku.*)
- *Bylo lze spatřiti, že aula magna vypleněna byla a v nepořádek uvedena.* (Knižní vyjádření s knižními prvky: *bylo lze spatřiti, vypleněna byla, uvedena v nepořádek.* Zařadili bychom do oblasti umělecké, v níž by snahou autora bylo knižní a zastaralé vyjádření.)
- *Tak vidíš, mají tady pěkný nepořádek!* (Hovorový jazyk, použito spíše v mluveném projevu.)
- *V té cimře je ale pěkněj binec, pravda!* (Expresivní vyjádření s nespisovnými prvky: *v cimře, pěkněj, binec.*)

Klíč k úkolu 2

Doplňte vhodná slovesa z příkladů uvedených za textem:

Jsme-li unaveni nebo nudíme-li se, *zíváme*. - Když nenadále spadneme do vody, *kašleme* a *kýcháme* / *chrchláme* / *škytáme*.... - Nemůžeme-li popadnout dech, *supíme* a *lapeme po dechu*. - Jsme-li silně nachlazení, *kašleme* a *kýcháme*. - Když se nám některá slova obtížně vyslovují, *koktáme* a *zajíkáme se*. - Ležíme-li v noci na zádech s otevřenými ústy, *oddychujeme* / *odfukujeme* / *chrápeme*. - Máme-li nějaké trápení a smutek, *vzdycháme* a *vzlykáme*.

Jde o jedno z možných řešení.

Klíč k úkolu 3

Doplňte do vět vhodné výrazy z přídavných jmen uvedených za textem:

Vysoko v horách leží *okrouhlé* jezírko, nepochybně *zatopený* / *zaplavený* kráter *vyhaslé* sopky. Kdysi tu řádl *divoký* živel. Po svazích sem stékají *podzemní* potůčky jako *nepatrné* slzy do *veliké* misky. Vrcholky *dávného* / *vyhaslého* vulkánu věnčí jezírko ze všech stran. Pomalu se sem vkrádá *tichý* podvečer. Jen *všudypřítomný* vítr táhne přes vrcholky kopců. Údolím pod námi se táhne *neproniknutelná* / *těžká* mlha. Občas prohlédne *mléčnou* / *temnou* clonou mraků *bledý* měsíc.

Jde o jedno z možných řešení.

Klíč k úkolu 4

V publicistickém textu vyhledejte aktivizující stylémy a svou volbu zdůvodněte:

Za aktivizující stylémy lze považovat výraz **adrenalin** (termín z oblasti medicíny, resp. sportovní medicíny, v komunikaci však častěji výraz teenagerů kondenzující pocity vítaného vzrušení) a tvar zájmena *my*, který byl v 7. pádě použit v nekodifikované podobě (**náma**). Text aktivizovaný těmito stylémy se posunul ze zamýšlené oblasti publicistické (která byla vzhledem ke kontextovým skutečnostem očekávána) do oblasti hovorových stylových prostředků.

Klíč k úkolu 5

Srovnejte úryvky prózy a pokuste se je charakterizovat:

Pro ukázkou textu K. Čapka je příznačné běžně mluvené vyjadřování, a to ve výběru slov i ve stavbě vět. Jako příklad můžeme uvést užívání zájmen (***já vám to povím; ona se tam Sázava kroutí***) a málo složitou stavbu souvětí.

Oproti tomu pro V. Vančuru jsou typické prostředky knižní, př. tvar přídavného jména **chud**, přechodníky i v řeči přímé (***jsouc vyslovována***), dále pak obrazné vyjadřování, složitá stavba souvětí a výrazné kontrasty (citově zabarvený výraz ***vříská*** stojí v těsné blízkosti knižního přechodníku ***maje tento dům...*** aj.).

Klíč k úkolu 6

Rozhodněte, zda jde o projev mluvený nebo psaný (uved'te proč):

Jde o text psaný, v podstatě máte před sebou jedno dlouhé souvětí. Mluvenost je jen naznačena, př. volným přiřazováním některých vět.

Klíč k úkolu 7

Napište vhodné věty s těmito spojeními:

Otevřený člověk má někdy hodně nepřátel. - Koncert se konal na *otevřeném prostranství*. Hráli spolu *otevřenou hru*.
- *Loď* vyjela na *otevřené moře*. - Ve věznici propukla *otevřená vzpoura*. - *Otevřená rána* silně krvácela.

Získal *plný počet bodů*. - Uvedl své *plné jméno*. - Zábava byla v *plném proudu*. - Vlak se rozjel *plnou parou* vpřed. - Dostal od ní *plnou moc*. - *Plné květy* omamně voněly. - Jablonoň byla do rána v *plném květu*. - Stál tady v *plné kráse*. - Rytíři vyrazili k boji v *plné zbroji*.

Mít po ruce potřebné materiály se vyplatí. - Úspěch byl *na dosah ruky*. - Prodával *pod rukou* nepříliš kvalitní zboží. - Dům mu rostl *pod rukama*. - Umí *přiložit ruku k dílu*. - Pocítil, že otec má ještě pořád *pevnou ruku*. - U své tety byl v *dobrých rukách*. - Souhlasil s ním a šel mu *na ruku*. - Šli ulicí *ruku v ruce*.

Jde o jedno z možných řešení.

Klíč k úkolu 8

Seřad'te věty správně za sebou:

V dešti

Daleko za štíhlými topoly stály temné mraky. - Ani jsme při hře nepozorovali, že je vítr pomalu žene k nám. - Skutečně spadlo i několik velikých kapek. - Teprve když byly nad našimi hlavami, vypadaly hrozivě. - Jako kdyby nás chtěly varovat. - My jsme jejich výstraže porozuměli a šli jsme se schovat. - Sotva jsme byli pod střešou, snesl se pořádný lijavec.

Klíč k úkolu 9

Pokuste se rozčlenit text do odstavců:

Když už je člověk skloněn nad padesátou stránkou ve svém pokoji, řekne si - v čem to je? A předpokládá, trochu se bojí, že se tak bude ptát i čtenář.

Je to snad o něm samotném? Koho by to v tom případě asi zajímalo? Má to být účtování? Vzpomínky? Ale je to vůbec důležité, co to vlastně je?

Povídám si. Stoupám si stráněmi stránek a snažím se vyslovit několik díky, protože pravý čas díky člověk obyčejně promešká a lidská vděčnost je skoro vždy pozdní.

A jsou to, mají to být Mariánské Lázně. To ony, to právě ony v tom prvním vzplanutí léta mne vždycky zastaví.

Postůj. Alespoň ty, člověče, postůj, když nepostojí okamžik; třeba bys o to žádal sebenaléhavěji, třeba bys za to dával sebevíc.

Jde o jedno z možných řešení.

Kapitola 2

Klíč k úkolu 10

Vyhledejte lexikální prostředky typické pro hovorový styl:

Ono se řekne privátně doštudovat! Já už jsem si toho lízнул, pane; a nic z toho nebylo. Já vím, jaká je to radost. A ještě dva, tři roky se s tím otravovat - copak, já to vydržím, myslí si Standa smutně a rozumně, ale nebude to žádný med. Budu se muset pořádně našpuntit, budu dřít jako mourovatý, - to ti, člověče, přestane courat a okukovat, jak kde kvetou růže; doma budeš sedět, hlavu v pěstích a vejřit do knížek, až zblbneš.

(Podle K. Čapka)

Klíč k úkolu 11

Vyhledejte v textu syntaktické prostředky charakteristické pro hovorový styl:

Maminka, ta to tedy vzala za správný konec. No né? A jak tedy, když ne, jak říkala. Říkala, bude pršet. A co? Prší! To tedy prší - leje. Honzo, nechod' do toho. Nemáš paraple, co bez něho. Budeš mokrý jak hastrman. - No vidíš, říkalo se to, a ty ne a ne poslechnout. Ted' z tebe můžem potok vyždímat.

Samostatný větný člen (*Maminka, ta to tedy vzala...*). Elipsa (*Nemáš paraple, co bez něho.*). Věty začínající částicemi (*No né? A jak tedy, když ne, ... A co? To tedy prší - No vidíš, ...*). Asyndetické spojování vět (*Říkala, bude pršet.*). Opakování slov při zdůraznění (*a ty ne a ne poslechnout.*)

Klíč k úkolu 12

Charakterizujte text a uveďte znaky hovorového stylu:

Jde o dialog s nulovou výpovědní hodnotou. Znaky hovorového stylu se vyskytují v rovině hláskové, tvaroslovné i skladebné. Při rozhovoru se nevyměňují žádné myšlenky, žádné sdělné hodnoty, mluví se pro „řeč samu“.

Klíč k úkolu 13

Přiřaďte ukázkou k jednomu z odborných stylů a své rozhodnutí zdůvodněte:

Odborný styl - populárně vědecký; řeší odbornou problematiku - využití odborných výrazů (*kompozitum*), knižních tvarů sloves (infinitiv zakončený na *-ti*), příklady z cizích jazyků (němčina, francouzština), ukáзка je populárně

využitím i hovorových prostředků (*franština; Není to chlapík, ta čeština!*), udržuje kontakt s adresátem (*Podivte se...*).

Klíč k úkolu 14

Určete typické prostředky odborného stylu a zvažte, jakou mají funkci v textu:

Text obsahuje odbornou mluvnickou terminologii (př. *gramatický prostředek, gramatické číslo, u substantiv, funkčně-sémantický komplex, kvantovost, mluvnické číslo, substantivní ekvivalent, slovesný predikát* aj.). Pro neoborníka je text obtížně srozumitelný. Stavba vět počítá se zasvěceným čtenářem. Jde o výklad.

Klíč k úkolu 15

Určete typické prostředky odborného stylu:

Jde o psaný text, a proto je realizován neutrálním spisovným jazykem. Obsahuje číselné údaje a odborná sousloví (*výškový profil, základní hladina, pozemské kontinenty, masiv Maxwellova pohoří*).

Klíč k úkolu 16

Vysvětlete, jaký charakter mají vsuvky:

Vlivem zvýšené nebo snížené teploty nebo při nedostatku živin (např. při zastavení výroby) hynou uvedené organismy. (*uvádění příkladu v závorce*) - V těchto případech se uvádí, že jde o samoznečištění, tj. znečištění bez přímého lidského zásahu. (*vysvětlovací charakter*) - Knižnost mnohdy se však objeví i v projevu, jehož autor se snaží o jistou (*obvykle nefunkční*) nadnesenost. (*doplnění a upřesnění výrazu „nadnesenost“*) - Pojetí 3. kapitoly, jak jsem již uvedl, plně vystihuje záměr autora. (*Kontaktní poznámka autora vzhledem k adresátovi.*) - Tato hudba, *jistě budete se mnou souhlasit*, vhodně motivuje celé dramatické pásmo. (*Kontaktní poznámka autora vzhledem k adresátovi.*) - Tím nechci tvrdit, že dobrá rada, jak říká staré české přísloví, není nad zlato. (*Upřesnění a konkretizace výpovědi uvedením citace přísloví.*) - Naše nároky, pokračoval referující, neustále rostou. (*Doplnění výpovědi upřesňující poznámkou*) - Umění hospodařit, jak zaznělo v diskusi, znamená umění řídit. (*Konkretizace výroku.*)

Kapitola 3

Klíč k úkolu 17

Charakterizujte nespisovné výrazy z regionálního hlediska:

Šufánek (*nářečí*), ogar (*nářečí*), roba (*nářečí*), stolař (*regionalismus*), kyselo (*nářečí*), suden (*nářečí*), mejšlata (*nářečí*), suk (*regionalismus*), duchna (*regionalismus*), víno (ve významu „hrozny“ - *regionalismus*), přilípnout se (na někoho) (*obecná čeština*), drandit (*nářečí*), plkat (*nářečí*), hody (*nářečí*).

Klíč k úkolu 18

Uveďte, zda označená slova jsou výrazy knižní nebo neologismy:

Pamatuji se dobře, jak *etiketovali* (*knižní výraz*) stereotypně naši staří profesori a literární *biografové* (*knižní výraz*) a historikové F. L. Čelakovského: náš klasik. (*F. X. Šalda*) - Je to tedy *netrpělivec* (*neologismus*) a *prudás* (*hovorový výraz - univerbizace*). (*B. Říha*) - Bude ale již jednou nutno naši hudební historii až po dnešní dobu *přeorientovati* (*knižní výraz*) a *přemysletí*. (*knižní výraz*) (*V. Helvet*). - Žádné *odedávno* (*neologismus*), ale přesná data a místa. (*M. Horníček*) - Dr. Špita ho starému *nedopitovi* (*neologismus*) svěřil na čestnou záruku, že ho nikam nezavede než prohlídkou po městě, nikam na žádné *flámisko* (*neologismus*) a že ho včas dopraví do nemocnice a zpět. (*K. M. Čapek-Chod*)

Klíč k úkolu 19

Vyhledejte všechny stylově zbarvené lexikální prostředky a zhodnoťte jejich slohovou funkci:

Jeden čas se podobalo, že Florian Mariánek připiše Březinova filozofa do rejstříku svých nebožtíkov a že mu bude obstarávat pohřeb. Než nestalo se tak. Jiřík se vytrhl smrti, ale zápas ten ho zkrušil. Byl všecek vysílen. Královský zemský fysikus Globic uznal, že jeho mladý pacient nenabude sil z lahviček od „zlatého vola“, i kdyby mu jich sebe více předepsal, nýbrž že nesmí zůstat ve svém pokojíčku, že musí ven na zdravé povětrí.

(A. Jirásek, *Temno*)

Využitě prostředky jsou především knižní a navozují historickou atmosféru popisované doby.

Klíč k úkolu 20

Uveďte, které jazykové prostředky jsou nositeli stylové příznakovosti:

„V hrdlo lžeš!!“ rozkřikl se muž s lucernou. „Věziž, že jsem usedlý pražský měšťtín a věrný Čech. Ale ty jsi jistě cizozemec poběhlý, ježto mluvíš nějakou změtenou řečí a odieváš se takým rúchem potvorným.“

(Podle Sv. Čecha)

Stylová příznakovost spočívá v použití staročeských výrazů a vazeb, kterými chce autor charakterizovat dobu, v níž se děj odehrává.

Klíč k úkolu 21

Vyhledejte pojmenování vzniklá univerbizací; určete jejich stylovou hodnotu:

Domnívám se, že o výsledku letošního ročníku rozhodnou především kopce, těch je požehnaně, a také úvodní časovka, byt' měří pouhých 7 km. - V zasedačce bylo velmi živo. - Jednou, když jsme vyhráli deset dorosteneckých mistráků za sebou, čekaly na nás v úzké kabině nové dresy. - Za městem jsme uviděli převržený nákladák. - Chtěl bych dvě piva a sáček tamhletěch buráků. - Když jsme odcházeli z plovárny, přehodili jsme přes sebe frotáky. - Probudila jsem se a kukačky odbíjely jednu hodinu po půlnoci.

Uvedené texty lze zařadit do hovorového stylu. Přispívá k tomu i použití univerbizace.

Klíč k úkolu 22

Vyhledejte sdružená a multiverbizovaná pojmenování; zařadte je do příslušné stylové oblasti:

Největším šokem byla pro mne lyžující veřejnost. (*multiverbizace, publicistický styl*) - Patří sem např. malárie - spavá nemoc. (*sdružené pojmenování - odborný styl*) - V tomto okamžiku nastává jarní rovnodennost a začíná astronomické léto. (*sdružené pojmenování - odborný styl*) - Pilotované kosmické lety (*sdružené pojmenování - odborný styl*) mezinárodních posádek na orbitálních lodích (*sdružené pojmenování - odborný styl*) a stanicích jsou kvalitativně novou etapou rozvoje kosmonautiky. - Je tady krahujec a datel černý, (*sdružené pojmenování - odborný styl*) krkavec a jestřáb lesní, (*sdružené pojmenování - odborný styl*) ostříž i náš nejmenší zpěvák, pětigramový králíček. - Kde hledat příčiny této oblíbenosti mezi naší sázkařskou veřejností? (*multiverbizace, publicistický styl*)

Klíč k úkolu 23

Stanovte, jakými prostředky jsou vyjádřena uvedená přirovnání:

Má fialkové oči. (*přídavným jménem*) - Počínala si jako tetka na jarmarku. (*přirovnání pomocí „jako“*) - Podíval se na mne zločinecky. (*příslovcem*) - Má stále žízeň jako trám, proto pije jako duha. (*přirovnání pomocí „jako“*) -

Krásná myšlenka letí šípem mezi unavený lid. (podstatným jménem v 7. pádě) - Podívala se na něj šelmovsky a mrkla. (příslovcem)

Klíč k úkolu 24

Charakterizujte využití hláskových prostředků v textu:

Ukázka z textu E. Basse:

Uvedené hláskové prostředky zařazují text k obecné češtině (vobrana, slavnej, vo ženský, by vytáh), nespisovné prostředky (tejd', dyk, dyby, esli, vozkusit) s využitím němčiny (ringfraj).

Ukázka z textu F. X. Šaldy

Autor používá knižních prostředků při vyjádření hláskových prostředků (intenzivní oproti intenzivní; zásadné oproti zásadní; svitu slunečnému oproti svitu slunečnímu), ale také prostředků lexikálních, většinou jde o vyjádření obrazná (...co do plastického klidu, epické pohody a ušlechtilé dokonalosti rovnováhy; ...svou vniterností. ...pojmové propasti; ...tok oblaků), prostředků syntaktických (postpozice shodného přívlastku (výraz básnický, svitu slunečnému) i tvaroslovných (musí dáti zrcadlití) aj.

Ukázka z textu J. Suchého

Text s použitím hláskových prostředků (ale i výrazů) z obecné češtiny (takovej fajn; akorát na výlet; ...minu takovýho...; Moh bejt fešák...; ...byl samej prach.)

Klíč k úkolu 25

Určete, které tvarové varianty jsou bezpříznakové a které příznakové:

Soudče - nespisovný tvar; spisovný je pouze tvar „soudce“; **gymnasti** - varianta zakončení -i/-é, hlásku -i chápeme prozatím jako spíše hovorovou, ale vývojová tendence směřuje k jejímu použití; **hosti** - varianta zakončení vedle tvaru „hosté“, tento tvar chápeme jako plně spisovný, neutrální s příznakem knižnosti; **jist, práv** - jde o krátké (jmenné) tvary přídavných jmen, které mají knižní příznak; **Pánové** - dubletní koncovka vedle tvaru „páni“, v tomto kontextu zcela spisovný a správně použitý; **rámě** - od tvaru „rameno“ - používá se jen v ustálených spojeních; **Bez něj** - plně spisovný tvar vedle tvaru „bez něho“ (frekventován především v hovorových projevech); **Můžu, pomoct** - hovorové prostředky vedle knižních tvarů „mohu“, „pomoci“, jichž se používá spíše v psaných projevech; **pekou** - knižní tvar vedle neutrálního „pečou“; **pohlo** - nespisovné, hovorové vedle spisovného „pohnulo“; **národové** - knižní tvar neživotného jména se životným zakončením -ové, a proto musí být shoda také v přísudku „národové osídlovali“; **Slohotvorní činitelé** - spisovný tvar vedle tvaru „slohotvorné činitele“ (využití kategorie životnosti a neživotnosti). Tvary „buřta, góla“ mají v hovorovém projevu často životné koncovky, a proto jde o tvary příznakové, vyjadřující expresivitu; **kluku hloupá** - ve shodě použitý příznakově tvar rodu ženského, často se používá při spontánních projevech, expresivní prostředek.

Klíč k úkolu 26

Určete slohovou platnost rodu podstatných jmen:

Některých jmen, která využívají hodnocení, se užívá pouze v hovorovém stylu pouze v určitém rodu, bez ohledu na příslušnou shodu (Pavla je lenoch.), př. rod mužský s životnou koncovkou (kulicha, maskota, nezbeda, tančit třasáka, skákat panáka), ženský (nemotora), střední (nemehlo), jména složená (kazisvět). Jde o expresivní vyjádření.

Klíč k úkolu 27

Stanovte stylovou hodnotu kategorie pádu:

Poslanci navštívili kraj Olomouc. (*nominativ jmenovací*) - Těch květin v oknech! (*genitiv zvolací*) - V matematických dovednostech se ukázal pohotovější tatínka. (*genitiv srovnávací*) - Mezi ostatními zvířaty zaujal kuň vysokého chodu. (*genitiv vlastnosti*) - Není tu ani peněz, ani zařízení, ani osvěžení, ba zdá se, že v té bídě není ani lásky. (*genitiv záporový*) - To vám tam bylo květin! (*kontaktní dativ*) - Pane Holub, (*oslovení*) to byste mně neměl dělat před cizími lidmi, na mě stačí mrknout a jdu. (*K. Čapek*) - Nemohu souhlasit s vaším tvrzením, že nelze mít rozhovorů (*genitiv záporový*) se sochou. (*M. Horníček*) - Šťastné Vánoce! (*akuzativ bez uvedení slovesa*) - Uviděl ji, smutnou, oči uplakané. (*absolutní akuzativ*) - Nevěděl, chudák, (*vložený nominativ s hodnotící funkcí*) co má dělat. - Je pravdou, že se to skutečně stalo. (*chybné použití instrumentálu místo nominativu*)

Klíč k úkolu 28

Určete slohovou platnost přídavných jmen:

V nové škole ve Dvořákové ulici učí moje známá. (*Dvořáková*) - Setkali jsme se na Palackém náměstí. (*Palackého*) - Najednou jsem jim byl dobřej. (*dobrý*) - Šátek z lila (*nesklonné adjektivum*) hedvábí. - Byl to blondatý kluk. (*hovorové vyjádření*) - Novákovíc (nespisovný tvar - *Nováková*) Karla přišla pozdě.

Klíč k úkolu 29

Určete slohovou hodnotu jmenných tvarů přídavných jmen:

Nikdo není za svůj úděl vděčen. (*M. Horníček*) (*knižnost*) - Nyní mu bylo úplně jasno (*knižnost*), že zraje ve velkého a slavného detektiva. (*J. Hašek*) - Jakže, děl starý pán, tento kostel je pochyben (*knižnost*) a proti předpisům dobrého stavitelství? (*V. Vančura*) - Střízliv (*knižnost*) je majstr (*hovorovost*) krotký jako kuřátko. (*K. M. Čapek-Chod*) - Snad je tam venku skrčen (*knižnost*) a poslouchá, co si o něm vypravují. (*I. Olbracht*)

Klíč k úkolu 30

Určete slohovou platnost zájmen:

Přivedla jsi mne (*mě/mne*) teď na jednu otázku. - Tchán si zamlouvá cestu do jeho (*svého*) rodiště, aby se podíval na svou první lásku. - Když se objevily autobusy se závodníky, ocitli se tito (*chybné užití samostatného ukazovacího zájmena*) okamžitě v sevření. - Píšťalka, co (*na kterou*) na ní (*vynechat*) má Rumcajs zapískat, leží opodál. - Přišel i Pavel s jeho (*záleží na tom, komu kytara patřila; pokud patřila Pavlovi, musí se použít zájmeno „svou“*) kytarou.

Klíč k úkolu 31

Určete slohovou platnost číslovek; odlište nespisovné tvary:

Bez třech (*hovorový tvar - oproti „tří“*) hochů nemusíme závod ještě prohrát. - Zase jsem se potkal s těmi dvěmi (*hyperkorektní tvar; správně „těma dvěma“ muži*). - Na dvoře pochodovalo dvacet dva vojáků. (*i vojáci*) - Sto a jeden voják pochodoval a ohlížel se (*i vojáci pochodovali a ohlíželi se*).

Klíč k úkolu 32

Určete slohovou platnost slovesných tvarů; posuďte jejich spisovnost:

děkuju (*hovorový tvar oproti knižnímu tvaru „děkuji“*); nezabijou (*hovorový tvar oproti knižnímu tvaru „nezabijí“*); hrajú (*hovorový tvar oproti knižnímu tvaru „hrají“*); tancuju (*hovorový tvar oproti knižnímu tvaru „tancují“*); nezavrou (*knižní tvar proti neutrálnímu „nezavřou“*); vypomocť (*hovorový tvar oproti knižnímu tvaru „vypomoci“*); odhrabávati (*knižní tvar oproti neutrálnímu tvaru „odhrabávat“*); líčiti (*knižní tvar oproti neutrálnímu tvaru „líčit“*); je nabodnuto (*spisovné užití opisného trpného rodu*); se ujal (*spisovný tvar*); ujmula (*spisovný tvar*); házi (*spisovné, ale i „házejí“*, popř. *hovorové „házou“*); nahražována (*chybný tvar, pouze „je nahrazována“*); Odnedlas (*hovorový tvar vedle neutrálního „odesla jsi“*); ...aby jste se zásobili (*chybné použití podmínovacího*)

způsobu, správně „*abyste se zásobili*“); *sesednuvše* (knižní použití přechodníku); *jsouc* (knižní použití přechodníku); *máme nakoupeno, uklizeno, uvařeno* (prezntní perfekturn - má hovorový příznak). - *Telefonovali zase z redakce* (hovorové vyjádření, bez použití podmětu).

Klíč k úkolu 33

Určete slohovou hodnotu slovesné kategorie osoby a čísla:

Poslouchají, oni jeden vandráku, koukají po vlastních se vrátit zpět. (*onikání*) - Jak si usteleš, tak si lehneš. (*tykání - všeobecná platnost, prézens gnómický*) - Vzala si kapesníček, otřela si očička a už neplakala, Tereško. (*onkání*) - Pročpak jste se na to, pantáto, nezeptali? (*vykání*) - Upozorňujeme vás, že platnost dokladů končí. (*množné číslo - kontaktný prostředek*) - Působivost uměleckého díla posuzujeme subjektivně, i když to zdaleka nemůže být jediné závažné kritérium. (*plurál autorský*) - Kouknou, oni mi nic nevykládají, oni jsou na mě krátká. (*onikání*) - My, Vladislav z Božie milosti král uherský, český, dalmatský, chorvatský etc., oznamujem tiemto listem všem... tomu na vědomie pečet' naši královskú k listu tomuto sme přivěsiti kázali. (*plurál majestátní*) - Uvedli jsme přehled zásad, které považujeme za aktuální. Ukážeme si nyní, jak by se mohly uvedené myšlenky realizovat v praxi. (*plurál autorský*)

Klíč k úkolu 34

Uved'te stylovou hodnotu slovesných tvarů:

Čtverec je rovnoběžný obrazec, jehož úhly jsou pravé a všechny strany stejně dlouhé (*gnómický prézens*). - Když tedy chceš, zítra jdeme a koupíme to (*použití přítomného času pro vyjádření budoucnosti - expresivní prostředek hovorového stylu*). - Do těsta lehce zamícháme sníh (*prézens s všeobecnou platností, gnómický význam*). - Usadila se a zpívala. Vtom slyší venku koňský dupot. I myslí (*prézens historický*) si, kdopak k nám zabloudil? - Zítra jedu do Prahy (*použití přítomného času pro vyjádření budoucnosti - expresivní prostředek hovorového stylu*). - Určitě napišu (*využití dokonavého tvaru slovesa k vyjádření budoucnosti*). - Určitě budu psát. (*složený budoucí čas*) - Když byl přišel (*předminulý čas - knižní vyjádření*), už bylo po všem. - Na sv. Jiří vylézají hadi a štíři (*prézens gnómický*). - Ty věže v dálce, to bude asi Olomouc (*využití budoucího času k vyjádření neurčitosti*). - Moc vás o příspěvek (*využití budoucího času ke zdvořilostnímu vyjádření*).

Klíč k úkolu 35

Určete slohové funkce slovesných rodů (u pasiva zhodnot'te vhodnost, ev. nevhodnost použití):

O těch problémech se už hovořilo na několika setkáních (*zvrtné pasivum*). - Kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá (*prézens gnómický*). - Mladší Bětuše, jak bylo už naznačeno, se vydala po mamince (*opisné pasivum*). - Bylo kopáno (nevhodné vyjádření, lépe „*kopali jsme/kopalo se*“) i pod zemí, rostla nová síť kanalizace. - V Národním divadle se při slavnostních příležitostech hraje Smetanova Libuše (*zvrtné pasivum*). - Být chválen je příjemné (*opisné pasivum*). - Poslanec byl zvolen většinou hlasů (*opisné pasivum*).

Klíč k úkolu 36

Zhodnot'te použití vidu:

Tak nezavírej ty dveře! (užití nedokonavého vidu k vyjádření důrazného příkazu) - Proč jsem se jen do toho pouštěl? (nedokonavý vid) - Za hodinu jdu vařit večeři (nedokonavý vid pro vyjádření budoucího času). - Večer obvykle šel na procházku (nedokonavý vid). - Chodíval tam každý den (násobené opětovací sloveso). - Když jsem já k vám chodíval, pejsek na mě štěkával (násobená opakovací slovesa - příznakové vyjádření).

Klíč k úkolu 37

Stanovte slohovou platnost příslovci:

Jsem tady studijně (úspornost vyjádření). - Umí všechno faktograficky odříkat (hovorové úsporné vyjádření; projev jazykové módy, ve významu „*odříkat fakta*“). - Stojí blízko (označení konkrétní skutečnosti). - Je to jeho blízce příbuzný (označení přeneseného významu). - Díval se na ni dlouho / dlouze (korelační dvojice, podle kontextu lze vyjádřit oběma tvary příslovci). - Je tam draho (konkrétní význam). - Musel svou draze (přenesený význam příslovce) milovanou matku opustit.

Klíč k úkolu 38

Určete slohovou platnost předložek:

Pracuje na vlastní prodejně (chybné použití předložky „*na*“ místo „*ve*“). - Na škole probíráme už třetí lekci z němčiny (chybné použití předložky „*na*“ místo „*ve*“). - Mám na vás dotaz (vhodněji: „*pro vás, k vám*“). - Posílám ti do termínu vyplněné dotazníky (administrativní styl - „*v termínu*“). - Do teoretických seminářů jsou zařazování dle možnosti mladí lidé (předložka „*dle*“ je knižní, vhodně „*podle*“). - Provádí kontrolu o archivní a spisové evidenci (chybná vazba; *kontrola archivní a spisové evidence*). - Krom (hovorové, vhodněji „*kromě*“) Pavla přišli všichni. - Vděk (vhodněji: „*Díky*“) vaší pomoci jsme úkol zvládli. - Naše závěry vyslovujeme s přihlédnutím k (trojčlenná sekundární předložka, specifický stylový charakter ve snaze lépe vyjadřovat vztahy) předcházejícím výsledkům. - Díky (nehodné užití předložky, vhodněji „*vinou mlhy*“) mlže došlo k havárii.

Klíč k úkolu 39

Určete slohovou platnost spojek a spojovacích výrazů:

Velmi pospíchal, že aby nezmeškal vlak (v hovorových projevech dochází k hromadění spojovacích výrazů, které jsou nadbytečné; postačí „*aby*“). - Viděl jsi tu ženskou, co běžela přes silnici? (nespisovné, správně: „*...která běžela...*“) - Je opravdu chytřejší jak já (nespisovné, hovorové, při srovnání používám „*než*“). - Zůstanu, dokaváde (nespisovná varianta, vhodněji „*dokud*“) to neuděláš. - Pakliže (knižní podoba, vhodněji „*pokud*“) ihned nepůjdeš, budu muset z toho vyvodit závěry. - Dostal jsem kouli z češtiny, anžto (knižní podoba, vhodněji „*neboť*“) jsem se opomněl naučit onu překrásnou báseň.

Klíč k úkolu 40

Všimněte si příznakových syntaktických prostředků a vymezte jejich stylovou hodnotu:

Umělecký styl. Souřadné spojení málo rozvinutých a často volně přiřazených vět jako prostředek spádu děje, určité překotnosti, častá juxtapozice. Slohová platnost textu je podmíněna formou projevu.

Klíč k úkolu 41

Vyhledejte nepravé vedlejší věty a pokuste se je opravit:

Všichni jsme rádi usedli večer na zahradě, kde (a tam) jsme poslouchali různé historky. - Silnice prudkými serpentinami stoupá, aby (*ale, avšak*) vzápětí klesá. - Nový útočník nastoupil k zápasu, aby (*ale, avšak*) hned v poločase byl vystřídán. - Pachatel vozidlo odcizil, načež se s ním pokusil odjet (a pokusil se s ním odjet).

Klíč k úkolu 42

Zamyslete se nad nepravidelnostmi větné stavby a věty opravte:

Ti, kdo se přihlásili na exkurzi, se sejdeme ve čtvrtek v 15 hodin. (*Ti... se sejdou*) - Při práci u strojů nesmíš současně vyřizovat a rozptylovat se jinou činností. (*...nesmíš vyřizovat jiné věci a rozptylovat se další činností: vyřizovat něco x rozptylovat se něčím*) - Jana, když přišla domů, čekalo ji překvapení. (*Janu... čekalo překvapení*) - Řadě lidem se nechce ráno vstávat. (*Řadě lidí*) - Vláda zamezila růstu inflace. (*...zamezit růst*) - Není snadné

rozumět a chápat dospívající. (...rozumět dospívajícím a chápat je) - Čtenáři, kteří dostali chybný výtisk, zašleme jim nový poštou. (Čtenářům, kteří..., zašleme nový výtisk) - Mimo vědecké kariéry se věnuje i režii. (Mimo vědeckou kariéru x kromě vědecké kariéry; mimo se pojí jen se 4. pádem) - Nakrmil jsem a dal jsem napít psovi. (Nakrmil jsem psa a dal jsem mu napít.) - Papež pozdravil i požehnal věřícím (...pozdravil věřící a požehnal jim).

Klíč k úkolu 43

Posuďte uvedené inzeráty z hlediska srozumitelnosti a zajímavosti:

První inzerát používá nadměrně zkrácených výrazů, které nemusí být vždy srozumitelné.

V druhém inzerátu se objevuje zbytečné opakování slova „sport”. Nelze říct, že by šlo o inzeráty poutavé, které čtenáře zaujmou.

Klíč k úkolu 44

Vyhledejte v textu K. Čapka synonyma a všimněte si jejich funkce:

O kničlavé holčičce

Děti mají být čiperné a veselé. To zas byla jednou taková holčička, ta byla pořád taková rozvrzaná, ubrečená, rozbřečená, no - nic pořádného s ní nebylo. Nebyla ani trochu veselá a dobré myslí. Jak se jí něco sebemenšího stalo, jak jí něco sebemenšího nebylo vhod, hned se dala do ukrutného breku a ječela a kničela a kňourala, až to všem lidem ušima trhlo. Takové nabřečené a ukničené dítě, to je na světě tuze protivná věc. Bydlil tam nablízku jeden pán a ta holčička pořád tak kničela a brečela a toho pána to moc rušilo, protože nemohl klidně číst ve svých kouzelnických knihách, a on už nemohl to ustavičné kničení a brečení vydržet, a tak se na to moc rozzlobil, že bez dlouhého rozmyšlení proměnil tu holčičku, víte v co? No bože, to přece není tak těžké uhodnout: proměnil ji v kničavé kolo u vozu! V takové kolo, co vrže a skřípe, kňourá a kvičí a kničí.

Bohatost textu, pestrost vyjádření, upoutá lépe pozornost čtenáře.

Klíč k úkolu 45

Zamyslete se nad tím, ke kterému popisu byste přiřadili uvedené ukázky:

Kouzelník od F. Tichého

Jde o popis osoby (včetně prostředí, v němž se nachází) - prostý popis .

Text podle V. Mrštíka

Jde o popis krajiny, umělecký popis.

Klíč k úkolu 46

Určete typy dialogu:

„Hrr! Na ně. Bijte papežence,” volali jezdci z prvních řad.

„Pozor na boky, nežeňte tak koně,” ozývalo se z kopečku, obklopeného ze tří stran lesem. Bylo slyšet ohlušující vřavu boje.

„Drží se dobře, vid', bratře hejtmane,” promluvila hnědá kápě a černé oči ostře sledovaly boj.

„Drží, drží se, děti moje...” šeptal dojatý hlas.

„Na ně, na ně, á- á-,” bylo slyšet z prvních řad, dost už prořídých.

Na pochod se dal druhý sled voje.

(Kolektivní dialog.)

Hlava skrytá v šátku vykukla ze dveří:

„Kam jdete?” Hledám paní Kostřanskou z prvního patra. „Není asi doma.” To víš, budu ti vykládat, co se tu včera semlelo. „Ale já s ní nutně musím mluvit.” - No, proč a jak ti povídat nebudu, zvědavost ti sama leze z očí.

(„Dvojitý” dialog.)

Klíč k úkolu 47

Uved'te všechny typy vertikálního členění textu:

Voják přikývl a otevřel dvířka: - Hodně štěstí!

Usmáli se na sebe a jeden druhému zmizeli z očí. Staněk otočil do postranní ulice. Jel velmi pomalu. Opatrně objel blok a postavil vůz na svahu. Ráno by studená mašina taky nemusela chytnout. Takhle to bude jistější. Když vystoupil, pocítil, jak se mu na pevné dlažbě chvějí nohy únavou a nedočkavostí. Opatrně přibouchl a zamkl dveře kabiny. A ještě podložil kolo cihlou. Víc udělat nemůže.

Půlku tedy mám za sebou, řekl si. Ale jakpak půlku? Je to všechno jen začátek ...Cesta zpátky bude konec všeho. A to, co se stane mezitím, to poznamená můj budoucí život.

Za chvíli stál před jejich starým otlučeným domem. Ulice byla prázdná. V dálce hučela tramvaj, vítr hnal po nebi nízké mraky. Našel klíč, vsunul jej do domovních dveří, potichu odemkl a vstoupil.

Nahmatal vypínač, ale světlo nesvítlo, samozřejmě, nikdy nesvítí, když to člověk potřebuje. A on neměl v kapse sirky. Natáhl před sebe ruce, aby nenarazil o zábradlí. Klopýtavě stoupal nahoru. Ach, Růženo, je mi najednou tak úzko.

(Podle J. Marka)

Rozbor

- Tradiční začátek.
- Autor přechází větami *Ráno by studená mašina...jistější* k nevlastní přímé řeči.
- Po další řeči vypravěče má pak poslední věta odstavce rysy řeči polopřímé.
- Třetí odstavec je většinou formulován v nevlastní přímé řeči.
- Zajímavý je poslední odstavček, v němž je přechod mezi řečí vypravěče a postav přítomen v jediném souvětí: Úsek: *samozřejmě nikdy nesvítí, když to člověk potřebuje* patří nepochybně do okruhu myšlenek postavy. Je však těžko rozhodnout, zda jde o řeč polopřímou nebo nevlastní přímou, protože v gnómičtém vyjádření chybějí signály osoby a času, jimiž se oba typy liší.
- Ve větě *Za chvíli stál před jejich starým domem* můžeme navíc pozorovat signál k řeči smíšené.

Přechod k nevlastní přímé řeči a řeči polopřímé a signály řeči smíšené jsou v textu nejen způsobem zobrazení vnitřního napětí hrdiny, ale i zainteresovaností vypravěče na jeho stavu. Neklid je pak tlumočen čtenáři, který má možnost prožívat danou informaci jako estetickou - navozuje se tu totiž ve čtenáři podobný duševní stav, jaký by přineslo vlastní prožití podobné situace - muž vracející se domů po delší nepřítomnosti podezírá svou ženu z nevěry.

Klíč k úkolu 48

Pokuste se rozčlenit text do odstavců:

Spal jsem na půdě chaty a okénko zakrývala krajkovina z lesklých cetek cirkusových maringotek. Zvenku přicházelo

měsíční světlo a na lomeném stropě vytvářelo šipky připomínající let bílých ptáků. Sešel jsem dolů v pyžamu, tatínek ležel na zádech a také nespál. Klekl jsem si k jeho posteli a zas jsem se naléhavě ptal:

„Jsou vůbec zlatí úhoři?“

„Jsou. Já je nespátřil, ale ty je možná spatříš. Zdvihnou se ze dna a táhnou. Seberou všechno, co jim dáš.“

Usnul jsem uklidněn.

Pak jsem pracoval asi tisíc dní a spal asi tisíc nocí.

(Jedno z možných řešení)